

Feest van erkenning

TEKST: HELEEN SYTSMA-VAN LOO, NEERLANDICUS EN EINDREDACTEUR VAN *DE REFORMATIE*.

Overal in het land bestaan al meer of minder intensieve contacten tussen plaatselijke vrijgemaakt-gereformeerde en Nederlands-gereformeerde kerken. We vroegen aan een viertal gemeenten wat de stand van zaken is, hoe het proces verloopt en wat de stip is op de horizon.

Bij alle ondervraagde gemeenten is het hoofdmotief om de eenheid te zoeken Christus' oproep om één te zijn. Daarnaast leeft er een diep verlangen om de breuk uit de jaren '60 te herstellen. 'Het geloof in Jezus Christus verbindt ons. We herkennen elkaar als ware kerk van Christus,' zegt ds. Gerard de Kimpe uit Barneveld. Ds. Henco Lopers, tot voor kort predikant te Langerak, zegt dat het zelfs na 45 jaar nog aanvoelt alsof beide gemeenten bij elkaar horen. 'Ook dat voedt het verlangen naar eenheid.'

Verootmoediging

Bijzonder is hoe de GKv en NGK van Langerak elkaar eigenlijk op een heel natuurlijke manier weer hebben gevonden. Ds. Lopers, die deze zomer Langerak verruilde voor Hoogezand-Sappermeer-Noord, heeft een verbindende rol gespeeld tussen de beide gemeenten in zijn voormalige woonplaats. 'Daarbij heeft de Heer het zo geleid dat ik in een periode dat de predikant van de Bethelkerk (NGK) ziek was daar pastoraal werk mocht verrichten. Ik heb twee betrekkelijk jonge broers begeleid in het toeleven naar hun sterven en de rouwsamenkomsten geleid. Hun gezinnen ben ik na hun sterven blijven bezoeken.' Al in 1975, zes jaar na de breuk in Langerak, was er een gezamenlijke verklaring ondertekend waarin beide kerken elkaar erkenden als kerken van de Heer Jezus, trouw aan Schrift en belijdenis. Daarna was er mondjesmaat wel sprake van toenadering, bijvoorbeeld in de vorm van gezamenlijke vergaderingen van de mannenvereniging waar ook die mannen elkaar ontmoetten die aan weerskanten van de breuk een actieve rol hadden gespeeld. Echte stappen werden er echter pas weer gezet vanaf 2009. De beide kerkenraden gingen steeds intensiever met elkaar om, de kinderdiensten op bid- en dankdagen werden gezamenlijk georganiseerd en de gemeenten werden meegenomen in een proces van elkaar leren kennen. Dit leidde op Dankdag 2012 tot een gezamenlijke dienst van verootmoediging. Lopers: 'Dit is geestelijk gezien in de gemeenten het punt van verzoening geweest. Samen aan de voet van het kruis, schuld belijden, vergeven worden en elkaar opnieuw als broers en zussen ontvangen.' Het bijzondere was dat deze dienst plaatsvond op de dag na de begrafenis van een van de broeders die ik begeleid had tijdens zijn ziekte. We hebben dat gezien als bijzondere leiding van onze hemelse Vader: zijn sterven had betekenis voor het samengaan van twee gemeenten.'

Sindsdien is er een verlangen om als gemeenten steeds meer samen te doen en ook gezamenlijk beleid te ontwikkelen. Inmiddels worden de kerkdiensten in de zomer gezamenlijk gehouden. Ook is er een weefcommissie ingesteld om de communicatie tussen beide gemeenten goed te laten verlopen en te zoeken naar mogelijkheden voor samenwerking.

Stapje voor stapje

Al meer dan tien jaar geleden was er in Zaandam sprake van twee kleine kerken die op den duur niet zelfstandig verder konden gaan. Toch ontkent ds. Fritz Krüger, sinds 2011 verbonden aan de Zaankerk, dat de afnemende levensvatbaarheid de beide gemeenten in elkaars armen dreef. 'De belangrijkste reden was het verlangen om vanuit het gebed om eenheid van de Heer Jezus elkaar ook daadwerkelijk te zoeken. Zorgen om het voortbestaan

van de gemeenten waren er wel, maar die hebben niet het proces bepaald en waren zeker niet voldoende om het proces gaande te houden.' Inmiddels bevindt het samenwerkingsproces zich in de slotfase en is er feitelijk sprake van één gemeente, die zichzelf de Zaanse Gereformeerde Kerk noemt.

In Heerde is sinds 2008 de toenadering stapje voor stapje gegroeid. Destijds was het doel om in een of twee jaar tot kerkelijke gemeenschap te komen in de vorm van wederzijdse erkenning, de mogelijkheid tot kanselruil en van gemeenschappelijke diensten en toelating van elkaars leden tot het avondmaal. Deze doelstellingen waren een soort tussenstation op de weg naar een definitief doel, dat zoals het nu lijkt in 2015 vastgesteld kan worden, terwijl ondertussen de samenwerking steeds intensiever wordt. Er worden bijvoorbeeld jaarlijks meer gezamenlijke diensten gehouden, naar wederzijdse tevredenheid. Mogelijk dat in 2015 alle middagdiensten gezamenlijk worden belegd, in het gebouw van de GKv.

Ook in Barneveld gaat het planmatig toewerken naar meer samenwerking hand in hand met elkaar daadwerkelijk leren kennen en ontmoeten. De GKv en NGK hebben uitgesproken elkaar te erkennen als zusterkerken. Er vinden regelmatig gesprekken plaats tussen werkgroepen uit beide gemeenten en de predikanten gaan af en toe in elkaars gemeenten voor. Tot twee keer toe is er een gemeenschappelijke dienst belegd. Daarnaast worden er soms gezamenlijke activiteiten georganiseerd, zoals een sporttoernooi en thema- of koffieochtenden.

Pijn en moeite

De weg naar meer samenwerking en naar eenheid verloopt niet altijd en overal even gemakkelijk. De vier ondervraagde gemeenten kregen bijvoorbeeld allemaal te maken met broeders en zusters die moeite hadden of nog steeds hebben met intensievere samenwerking. Hoe gingen of gaan ze daarmee om?

'Zo lang mogelijk in gesprek blijven met de gezinnen die bezwaren hebben en uitleggen dat het proces toch doorgaat,' antwoordt broeder Ben Bolt uit Heerde. Hij heeft een coördinerende rol in het samensprekingsproces en vult aan dat er in Heerde maar liefst acht verschillende kerken zijn. Samen zijn ze verenigd in het Interkerkelijk Platform Heerde, waarvan hij al jarenlang secretaris is.

Ds. Lopers (Langerak) raadt aan om te erkennen dat de pijn uit het verleden terecht en reëel is. Daarmee neem je de angel eruit weg. Het is best moeilijk om de communicatie goed en open te houden; soms begrijp je elkaar niet goed. 'Gelukkig verstaan Langerakkers de kunst om de pijn te brengen waar ze hoort: bij de Heer.'

Hoewel de GKv en de NGK in Zaandam inmiddels één gemeente vormen, waren er ook daar mensen die moeite hadden om elkaar de pijn van '67 te vergeven. 'Het was soms nodig om een paar stappen terug te zetten en eerst met elkaar in gesprek te gaan rond gezamenlijke avondmaalsvieringen bijvoorbeeld,' vertelt ds. Krüger,

Landelijk – plaatselijk

Wat zich plaatselijk voltrekt loopt soms uit de pas met landelijke ontwikkelingen. Ook dat kan een spanningsveld zijn in het proces naar eenheid. In Barneveld verliep het om die reden aanvankelijk moeizaam en slopend. Daar speelde vervolgens ook een rol dat er door onvrede en onmin binnen de GKv een heel aantal gemeenteleden de overstap maakten naar de NGK. 'Het is een wonder dat dat de samensprekingen en ons samenleven niet geschaad heeft,' zegt ds. De Kimpe.

Omdat men in Zaandam al naar samenwerking en eenheid begon te zoeken voordat dit landelijk begon te spelen, was het soms echt pionieren en zoeken naar een begaanbare weg. Landelijke ontwikkelingen wilden dan wel eens remmend werken. De classis was in dit proces een kritische partner. Ds. Krüger: 'Hoe je omgaat met verschillende kerkrechtelijke regelingen lijkt ingewikkeld, maar is dat in de praktijk niet. Het dagelijkse leven van de gemeente wijst daarin vanzelf de weg. Voor ons was het onderscheidende beginsel altijd:

wat heeft deze gemeente op dit moment nodig om als gemeente van Christus te functioneren? In die zin is het verrijkend om uit twee kerkrechtelijke werelden te mogen putten.'

In Langerak liet de gemeente zich vooral leiden door wat zich aandienende en wat de Geest van God op hun weg bracht. Soms liepen ze daarbij tegen kerkrechtelijke structuren aan, omdat het plaatselijke proces zo natuurlijk verliep en van een concreet stappenplan geen sprake was. De gezamenlijke overtuiging was dat ze meer gehoorzaam moesten zijn aan wat God mogelijk maakte dan aan wat het deputaatschap kerkelijke eenheid aan richtlijnen had gegeven. Uiteraard is er wel toestemming aan de classis gevraagd voor het houden van gezamenlijke diensten. Ook heeft de classis zich over de casus Langerak verantwoord naar de synode. Daarbij is ervoor gepleit om de huidige landelijke kaders te evalueren om te voorkomen dat die verdergaande samenwerking hinderen.

Vrouwelijke ambtsdragers

Het feit dat de NGK ruimte biedt aan vrouwelijke ambtsdragers en de GKv niet, mag volgens de synode niet belemmerend werken op de weg naar kerkelijke eenheid. Maar in de praktijk is dit toch wel een lastig punt. Juist vanwege de contacten met de NGK vroeg de GKv Barneveld-Voorthuizen indertijd aan de synode om de positie van de vrouw in de kerk te heroverwegen. Omdat de NGK ter plaatse bereid bleek tot opschorting van het besluit om vrouwen tot de ambten toe te laten, kwam er ruimte voor toenadering.

'Toen we in Heerde begonnen met samenspreken had de NGK al vrouwelijke diakenen,' vertelt Bolt. 'Voor ons was dat geen verhindering om samen te werken. Inmiddels wil de NGK ook toe naar vrouwelijke ouderlingen. Dat is voor ons geen breekpunt, wel een bespreekpunt.'

Een bespreekpunt is het ook in Langerak. In de Bethelkerk (NGK) zijn alle ambten daadwerkelijk opengesteld voor vrouwen. Hoewel er op dit punt dus verschil is in overtuiging, voelde het voor ds. Lopers heel normaal wanneer er in een gezamenlijke kerkenraadsvergadering ook vrouwen aanwezig waren. 'Tijdens de gezamenlijke diensten hebben we afgesproken dat er wel vrouwelijke diakenen, maar geen vrouwelijke ouderlingen dienstdoen. Ook is uit respect voor het standpunt van de GKv afgelopen zomer een afspraak met een vrouwelijke predikant afgezegd, omdat het om een gezamenlijke dienst ging.'

Verwachtingen

Wat is de stip op de horizon, waar willen deze gemeenten naartoe? In Barneveld is het niet de bedoeling dat beide gemeenten fuseren, daar zijn ze te groot voor. Als broers en zussen van hetzelfde huis goed samenleven is het mooie streven. In Zaandam lag het toewerken naar één gemeente wel in de lijn der verwachting en dat is daar inmiddels ook gebeurd. 'Het valt soms tegen als je aan het begin van een lang proces staat en denkt: hoe moeten we daar komen, bij het eindpunt dat we ver voor ons zien liggen?' zegt ds. Krüger. 'Het helpt om wel dat eindpunt in gedachten te houden, maar intussen Jezus als Heer van zijn kerk te vertrouwen. Hij zal de weg daarheen wel wijzen. Het proces op zichzelf is al erg waardevol, omdat juist daar het indrukwekkende werk van Christus en zijn Geest gebeurt. Dat je daar getuige van mag zijn, dat je daarbij een stoel op de eerste rij hebt, is een groot voorrecht.' Hij maakt de vergelijking met Abraham en met het volk Israël: 'God is machtig genoeg om je in één keer van beginpunt naar eindpunt te brengen. Maar onze God is een God die op weg gaat met mensen, en tijdens deze reis ons leert om met Hem te leven: in vertrouwen, in gehoorzaamheid, in volharding – terwijl we mogen genieten van Hem en zijn nabijheid. Deze ervaring moet je niet willen missen!'

De gemeente van Heerde gaat behoedzaam om met het formuleren van doelstellingen. Het einddoel is weliswaar eenheid, maar de lat wordt niet vanaf het begin zo hoog gelegd. Bolt: 'Het is al een mooie ervaring om met elkaar te praten in plaats van over elkaar. Belangrijk is

om beide gemeenten over alle stappen te informeren en alle gemeenteleden erbij te betrekken.'

Omdat de gemeenten in Langerak op een vanzelfsprekende manier naar elkaar toegroeien, zijn verwachtingen niet expliciet uitgesproken en zijn er geen harde einddoelen gesteld. Wel leven er verlangens. Velen verlangen ernaar om als één gemeente verder te gaan. De vraag is hoe werkbaar dat is, omdat er dan een gemeente van negenhonderd zielen ontstaat.

Ervaring

Gemeenten die nog helemaal aan het begin staan van het toenaderingsproces doen er goed aan gewoon te beginnen met wederzijdse kennismaking in de vorm van ontmoetingen, is de stellige overtuiging van ds. De Kimpe. 'Begin niet met een briefje met gesprekspunten en ga niet bewust op zoek naar de verschillen; die zijn soms tussen de ene en de andere vrijgemaakte gemeente minstens zo groot als tussen plaatselijke vrijgemaakte en Nederlands Gereformeerde kerken.' Het is verder belangrijk om de tijd te nemen voor het proces en om geduld te oefenen.

'Ga gewoon aan de slag,' raadt ds. Krüger beginnende gemeenten aan, 'en maak daarbij ruim gebruik van de ervaring van andere kerken, want er is al veel voorwerk gedaan. Landelijk is er veel hulp beschikbaar, zoals bij deputaten kerkelijke eenheid (DKE) en deputaten overleg eenheid (DOE). Hier ligt een schat aan kennis over geldende kerkrechtelijke afspraken, inhoudelijke handreikingen en voorbeelddocumenten. Het is helemaal niet meer nodig om steeds opnieuw het wiel uit te vinden!'

Barneveld-Voorthuizen (De Burcht, GKv) is een gemeente met ongeveer achthonderd zielen, van wie de meesten in Barneveld wonen. Alle leeftijden zijn vertegenwoordigd. De gemeente staat open voor stapsgewijze veranderingen, maar geeft ruimte en tijd aan meer behoudende gemeenteleden. Een kleine groep heeft de scheuring in 1967 nog meegemaakt. Bij hen zit nog wel pijn en dus moeite met de toenadering. De NGK Voorthuizen-Barneveld (De Ontmoeting) is net iets groter dan de GKv.

De gemeente van **Zaandam** (Zaankerk) is een samenwerkingsgemeente van iets meer dan tweehonderd leden. Er zijn relatief veel ouderen en kinderen, en maar weinig leden in de leeftijdscategorie van 40 tot 55 jaar. De kerkelijke afkomst van de leden speelt steeds minder een rol. Er is één gezamenlijke kerkenraad. Alleen omwille van de beide kerkverbanden worden nog structuren in stand gehouden die herinneren aan het verdeelde verleden.

Van de Eben Haëzerkerk in **Heerde** (GKv) zijn 160 mensen lid. De categorie in de middelbare leeftijd is wat ondervertegenwoordigd. De gemeente is redelijk vooruitstrevend. De NGK Heerde-Epe heeft een kleine driehonderd leden.

De gemeente van de Koningskerk in **Langerak** (GKv) is een streekgemeente midden in het Groene Hart van Nederland. Het is een plattelandsgemeente met iets meer dan tweehonderd leden waarbinnen alle leeftijden zijn vertegenwoordigd, maar de grootste groep is tussen de 20 en de 40. Er is openheid voor vernieuwing wanneer de zaak van de Heer en de opbouw van de gemeente daarmee gediend zijn. Er zijn veel vriendschaps- en familieverbanden die doorlopen in de NGK (Bethelkerk, ongeveer zevenhonderd leden).